

Emberségről példát

Ha eszébe jutna valakinek, hogy Kapcsoltam-féle műsört szerkeszt a televízióban, hadd mondassák el ifjak-vének, mekkora nagy jótéteményeket vittek ők véghez eddig való életükben, vagy akár tegnap, reggeltől estig járhatnak a készülék. Meglehet, a normális szerénység is elhagyna bennünket, úgy lobogna a lelkesedés. Megmutatnánk országnak-világnak, hogy mi jók vagyunk, vagy talán a jóknál is jobbak. A szintiszta igazat mondaná mindenki — játszani csak úgy érdemes —, mégis tapasztalhatnánk, hogy jószágunk forrásai elapadhatatlanok.

Fordítsunk a játékon, kapcsoljuk a stúdiót most is, de azt mondjuk inkább, mekkora méreg öntött el bennünket tegnap, tegnapelőtt, vagy éppen ma, telefonálás közben. Kapkodhatna magát a televízió, szerelhetné a harmadik csatornát, fekete-fehérben, mert ez a műsor többször lenne fekete, mint fehér. Újévtől szilveszterig ez is megélné akkor is, ha egyetlen szó tödítés nem lenne benne. Ennyire tudunk mi jók is, rosszak is lenni?

Nagy példákat ne várjon tőlem senki, mert rossz játékos vagyok, de ha összeszedném magam, egy napig eltáplálnám én is a képernyőt. Macska jár a kertben — ezzel kezdeném az elsőt. Mindenki macskája. Más életét soha nem irigytem, de ha a következő léteben macskába bújtatná a teremtő koválygó lelket, sorsát szívesen vállalnám. Aki csak éri, mind kínlja. Csonttal, hússal, tejjel. Simogatjuk is. Nem sok hiányzik hozzá, hogy doromboljunk is neki. Kint töltötte szegény pára a hideg teleket, hol ide bújta, hol oda bújta, kellett neki az ajnárzás is, meg az éték is. Most különösen jók vagyunk hozzá, akár csak tavaly és tavalyelőtt ilyenkor, mert a mi kis macskánkon minden tavasszal erőt vesz az anyaság. Lassabban jár, nő a hasa, többet fekszik a napon, mint máskor, és úgy tűnik, befelé hallgatózik. Előnt bennünket az áhitat, jobban gondoskodunk róla. Emberek vagyunk, tudunk is segíteni, miért ne tennénk?

Ezt a macskát talán senki nem rúgta még arrébb, de a tavaszi kedvezéseknek van hátulsó rugója is. Ha netán a mi szerszámos ládánk alatt hozná világra valk kölykeit, a mi kertünkől kapkodná össze az egereket akkor is, amikor még szoptat, és akkor is, amikor egyszerűen tanítja játékos utódjait. Reszketéseket, egerek! Ime a példa, jóval fizet a természet a jóért.

Mit adnék a fekete műsorba? Régen volt katonaságom emlékét biztosan. Háromszor annyit krumplis tésztát kaptunk egyszerre, mint a rendes adag, sorakozót rendelt el tehát a századosunk, és addig verette csizmánk sarkával az anyaföldet, amíg ki nem izzadtuk magunkból a krumplit is, tésztát is. Oka nem lehetett rá, hogy gyötörjön bennünket, legfőképpen ideje. Rosszindulatnak nyoma se látszott az arcán, kerek két óráig mosolygott a trapphoz, és közben minden szál virághoz leguggolt áldani való jószágával. Talán beszélt is hozzájuk, mint némelyik kertész a közös macskához, de ha ránk nézett, szakadt belőle az üvöltés. Aki ismerte, mindenki hihette, ő a legjámborabb katona, egyedül mi szidtuk, amíg erőt adott hozzá a krumplis tészta. Ha minden századik átoknak csak századrésze fogant volna meg benne, akkor is ott marad a virágok között, napraforgónak, vagy lósósokának gyökeresedve. Azt hiszem, ez az ember élvezte, hogy lóg a nyelvünk, és virágokkal tértéte gyönyörűségét. Olyan finomságot mi soha nem kívántunk, ami történt vele: egyszerűen leszerelték. Most is látom néha, civilben, virágok nélkül.

Pesten jártamban harmatos lelkelettel benéztem egyik boltba. Itt is térfereg a nép, mint otthon, és amit keresek éppen úgy nem találok. Van viszont, amit nem keresem: ingyencir-

kusz. Matat egy palí a polcon, és jön a boltoslány, hasától az álláig megrakva dobozokkal. Ha élere fordul, akkor se fér el a férfitől. Reszket a keze, remeg mindene. Ha egy doboz megindul, megy utána a többi is, estig nem tudja összeszedni a kismillió encsembencsemet. Rászól a palira: mi lenne, ha végre arrébb lépne? Puskapor úr ettől fölrobban, és akkorát reccsen, hogy szilánkokra veti szét bennünk a csöndest kerdőzést. Biztosra veszem, a mi kerti macskánkat mindegyik simogatná, de egymást mindjárt megtépik! Mutató a lány, dobhártyát recsegető muzsika mellett talán estétől reggelig rángatózának, az is előfordulhatna, hogy egymást is meg-simogatnák, de itt kiveri a hab a férfi száját: vegye tudomásul, a bolt van a vevőért, és nem a vevő a boltért! Mondja tovább, kitelne belőle egy vezércikkre való bölcsesség. Szentséges isten, ennyire elmaradtam én a világtól? Egyszer se hittem eddig, hogy két ember, fölváltva és szavalva vezércikkeket vagdos egymás fejébe. De arrébb lépni? Annnyira nem aljasodhat le egy VEVŐ, akiért boltokat hoznak létre. Az orra már két méterrel fölötte jár, úgy föl húzta, mert ő megmutatja, ha belegebbed is, hogy vele nem lehet így beszélni.

Körülrajzolgatom fejemben a pasast is, és a lányt is. Ha főnöke mondaná bent, hajtsunk föl valahol macskafüles dudacserepet, bimbós édesgyökeret, két deka fejszemagot vagy akármi-lyen badarságot, összeútné a sarkát, és megkeresné. A kislány? Ha a fekete kocsin járó mesebeli férfi jönne, és csak őt kérné egyedül, senki mást, tenger homokját átszítálná, gondörre ondolálna a sündisznó tuskéit is. Egymással azonban nem tudnak kezdeni semmit, mert valójában mind a kettő egyforma.

Ha egy grádicsaj fölöttünk áll valaki, természetes, hogy teljesítjük minden szavát; ha sok lépcsővel alattunk levő szerencsétlen, akkor is segítjük, mert ő meg van szorulva, mi pedig jótételek vagyunk, önzetlenek és áldozatkészek, de aki se nem kisebb, se nem nagyobb, az valójában nem is létezik. A hasas macskának kivisszük a tejet, de az állapotos asszonynak nem adjuk át a helyet a buszban. Miért éppen akkor ringatja a gyereket a szoknyája alatt, amikor mi méltóztatunk utazni?

Mennyivel könnyebb volt a nagyfűlű világban! Kiepültek a lépcsők, mindenki tudta, ki kicsoda, és ahhoz tartotta magát. Most? Elvileg éppen annyit ér az a másik is, mint én — tehát meg kell mutatnom neki, hogy én nem akarék vagyok. Apró gyönyörűség, mondanám rá, miért is fosztanánk meg tőle akárkit? A baj csak az, hogy egyfor-

mák lévén, mindkettőnknek egyformán fölmege a vérnyomása, és egyforma közel vagyunk hozzá, mint a boltoslány és a matató palí, hogy megüssön bennünket a guta, mi mégis jobban meg akarjuk mutatni kölcsönösen egymásnak. Otthon is képesek vagyunk megmutatni, térj a feleségnek, feleség a férjnek, pedig otthon igazán arról lenne szó, hogy szeressük egymást, emberek.

Ismerek valakit, aki olyan hamvas és olyan jó, mutogatni kéne. Semmit nem lehet kérni tőle, hogy azonnal ne pördülne teljesítésére. Volt felesége pontosan ilyen. Boldogságot esküdtek valamikor egymásnak, most pokollá teszik egymás életét. Elváltak törvényesen, tehát egyenlők és függetlenek lettek, mindenképpen meg kell mutatniuk a világnak, ki a különb. Ki tudja hamarabb laposra silányítani a másikat? Széjjel is költözhetnének, megint boldog lehetne mindegyik, de hátha boldogabb lesz a másik!

Akarmelyikük nagydíjat nyerne emberségből rendezett országos vetélkedőn, mert a tíz parancsolat helyett húszat is betart, ha látják, és felebarátja feleségét se kívánja, mert éppen tőle vált el, de egymás boldogtalanságáról holtuk napjáig nem tudnak lemondani. Mi is példát tudnánk adni emberségből tízmillió nézőnek az esztendő bármely órájában, csak azt a kettőt, akivel éppen most sodort össze a véletlen, azt nem tudjuk elviselni.

Mézes-mázás titkárnő, aki kerubként őrzi a bőrös ajtót, mézes is, mázás is, ha érdemes. Ha olyan valaki jön, mondjuk nagy ember, aki méltó az ő elomló mosolyára, angyali jóssággal vezérli tovább. Jön egy másik, az előbbi mosolyának fele elég lenne neki egy életre. Pokrócnyag-ságával találja szembe magát. Pedig nagyszerű ő is, mint akárki más, baja csak az, a kedvességét és emberséget pult alól árulja.

Azt hiszem, meg vagyunk most löve mindnyájan. Olyan a fölépítésünk, szeretni keveset tudunk. Elképzelni is rossz azt a tündérszép asszonyt, aki fogadni képes a fizetésnap kocsizás részegjeinek minden nyájasságát, csak azért, mert ők is emberek. Kigondolnám se lehet olyan országos összebortulást, ahol mindenki mindenkit egyformán becsül. Egyenlők lehetünk — talán leszünk is —, de egyformák, remélhetően nem. Azt a jázminlelketű embert is kár lenne kitegyezni, aki gorombaságra mindig elepedve válaszol. Magam tisztelni tudom azt is, aki üvölt, ha elveszti az egyensúlyt, mert olyan embertelenséggel találta szembe magát, amit csendben elviselni nem lehet. Azt nem értem csak, akkor miért vagyunk gorombák, tuskések, elviselhetetlenek, szekántak — és bocsnát érte, de üdörítőak is —, amikor semmi okunk nincs rá? Miért akarjuk mindig, mindenáron megmutatni valakinek? Aki az emberséget akarja megmutatni, elég ennyit tudnia: ember a másik is.

HORVÁTH DEZSŐ

KURUCZ D. ISTVÁN FESTMÉNYE: HALÁSZOK

Tatjana Veszelova

Fiamnak

„Órzd a tűzhelyen a lángot!” —
Erre tanít ez a század.
Sűrű a láng! — Tűzhelyed nem világolt.
Nomádként hajt tova vágyad.

A jó híreket már tehozzád
Nem viszik a csalóányok —
Föltötted — járva utadnak a hosszát
Bölcsődatl dudorászok!

E dallal indulsz el az utadon majd —
menj vagy vigyen víz sodra.
A nap leéget, eső cseppje mosdat,
És megterít a munka.

(Fordította: Migray Emőd)

Avanin lezzeti...

Közel hat évtizede, 1922. december derekán került ki Koroknay József (1888—1955.) Templom téri könyvnyomató műhelyéből József Attila első kötete, a *Szépség koldusa*. A Somogyi-könyvtár vállalkozásában megjelent hasonmás, ha tetszik újabb kiadás kapcsán reflektorfénybe került az egykori makói gimnazista kötet.

Első benyomásunk az elismerés: Koroknay mester munkáján nem fogott az idő.

A kötet cím alatti rajz a koncentrációs táborban odaveszett szegedi születésű Békefi György (1901—1944) festő- és grafikusművész munkája. Békefi meleg barátságban volt József Attilával. Szegeden is, Budapesten is sokszor találkoztak. A kis méretű rajz hét egymásra helyezett könyvet ábrázol, rajtuk egy pennával átszúrt koponya. A grafika négy oldalán elhelyezkedő, a rajzhoz hozzakeretezett idegen nyelvű szöveggel eddig nem foglalkozott a József Attila-kutatás: *Avanin lezzeti, szununnun derdi — szununnun zahmeti, avanin rahati!* Sokáig azt sem tudtam, hogy milyen nyelvű a fölírat. Mutattam Szegeden tanuló külföldi diákoknak, nem értették. Volt, aki hindinek vélte. Pesten élő szegedi barátom szerint nem az, de két szó rokon a törökkel. Végül dr. Berta Árpád, a JATE tanársegéde fordította le ezt a hamisítatlan oszmánli mondatot, amely négy arab és két perzsa (ava, derd) szóból áll. Magyarul ezt jelenti: *A hangzás édesége, az alkotás kinja, az alkotás fáradtsága, a hangzás kelleme — azaz ezek adják az igazi irodalmi művet.*

MAGYAR LÁSZLÓ KARIKATÚRAJA

Érdekes, hogy Kazinczy is hasonló tömörséggel fogalmazott *Irói érdem* című epigrammájának záró pentameterében: *Iz, csin, tűz vagyon a versben, ha mesteri miv.*

Önként adódott a kérdés, hogyan került az oszmánli mondat a *Szépség koldusába*? Honnan vehette a 17 éves József Attila? A Koroknay kiadású *Lírai antológia* (1922), József Attila, Berczeli, Hont, Kormányos, Rózsa Imre és mások verseit tartalmazó kötet vezetett nyomra. Belső címlapját ugyanez a Békefi-rajz, ugyanez a mondat díszíti! Tehát nem József Attilához kapcsolódik az oszmánli fölírat? Megnéztem a Koroknay-nyomda többi kiadványát. Hegyi István *Vándor falu* című novellás kötetének (1923) és Borus (Brauswetter) Béla *Korai bánat* című verseskötetének (1923) belső címlapján is megtalálható a rajz és az oszmánli szöveg. Valószínű tehát, hogy Békefi rajza és az epigrammaszerű mondat a Koroknay-nyomda cégjelzése (szignetje) volt ebben az időben. Kraszna Józsefné 1980. február 3-án kelt levele szerint az oszmánli mondat férje, Kraszna (Keck) József (1901—1945) szegedi születésű költő, író és irodalomszervező javaslatára lett Koroknay jelmondata.

A szegedi irodalmi avantgarde első hullámát a 20-as évek elején Koroknay támogatása, önzetlensége indította útjára: kiadta József Attila, Berczeli, Hont, Kraszna, Szépkúti, Rózsa Imre, Jávorka Ferenc és mások kötetét. A második hullám megértő támogatója Kraszna: övé a szegedi Prometheus nyomda, nála jelennek meg a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának a kiadványai. Így lépett a csödbe jutott (1930) Koroknay helyébe és szellemi örökébe Kraszna József.

József Attilára emlékezvén, rájuk is tisztelettel gondolunk.

APRÓ FERENC